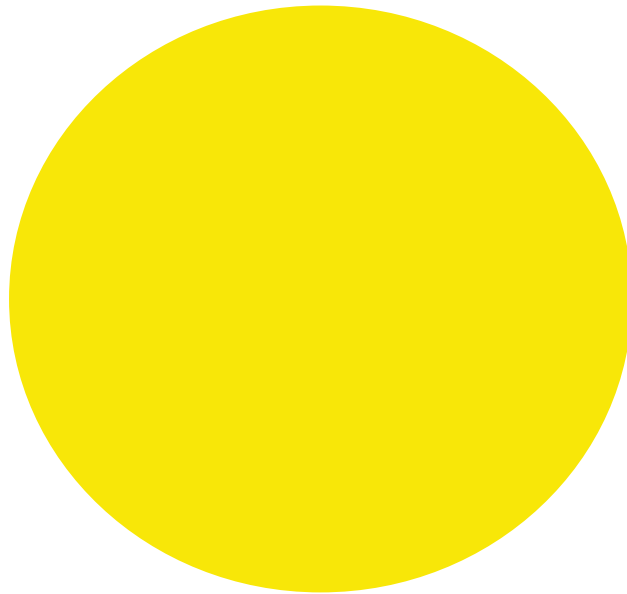

Utredning om kurslitteratur

vid Bibliotek & läranderesurser

Hanna Hallnäs & Lena Holmberg
2012

HÖGSKOLAN I BORÅS
BIBLIOTEK & LÄRANDE RESURSER

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Metod	4
2. Nuläge	4
3. Kartläggning	5
3.2 Kursplanens väg genom högskolan och institutionernas rutiner	6
3.3 Kostnaden för kurslitteraturen	6
3.4 Förväntningar från studenter, lärare och bibliotekarier på kurslitteraturen	8
3.4.1 Studenter	8
3.4.2 Lärare	10
3.4.3 Bibliotekarier	11
3.5 E-böcker	13
3.6 Goda exempel från andra lärosäten	14
4. Diskussion	15
4.1 Våra rekommendationer inför framtiden	17
5. Källförteckning	19
Bilaga 1 – intervjufrågor till institutionssekreterarna	20
Bilaga 2 - intervjufrågor till studenterna	21
Bilaga 3 - intervjufrågor till lärarna	22
Bilaga 4 - intervjufrågor till bibliotekarierna	23

1. Inledning

Kurslitteratur tillhandahålls vid många svenska universitets- och högskolebibliotek och är en fråga som ständigt är uppe till diskussion, både inom förlagsvärlden, bland lärare och bibliotekarier samt vid landets studentkårer. För det är en fråga som engagerar och där rutiner och prioriteringar vid landets bibliotek ser väldigt olika ut. Samtidigt är en del studenter beroende av att biblioteken faktiskt tillhandahåller kurslitteratur. Bibliotek & läranderesurser (BLR) vid Högskolan i Borås (HB)¹ är inget undantag, även här diskuteras kurslitteraturen ofta, både bland studenter och bland personal. Mot bakgrund av detta har vi sett ett behov av att se över och effektivisera våra rutiner och flöden för att på så sätt bättre stödja studenterna i deras studier. Samtidigt vill vi försöka förankra kurslitteraturen i bibliotekets uppdrag och försöka svara på frågan varför vi tillhandahåller kurslitteratur.

E-böcker diskuteras också flitigt i biblioteksvärlden och ständiga framsteg sker. Dock lyser kurslitteratur i elektronisk form med sin frånvaro på den svenska marknaden och det är ett problem. Kurslitteratur i elektronisk form skulle nämligen kunna effektivisera hanteringen men marknaden förmår inte möta efterfrågan. I denna utredning ska vi försöka gräva djupare i denna fråga och hänsyn ska tas till vad som står i BLR: s verksamhetsplan för 2010-2012 om e-böcker:

Under den kommande verksamhetsperioden förutspås dessutom ett brett genomslag för e-böcker och BLR måste kunna möta framför allt studenternas förväntningar på att få tillgång till kurslitteratur digitalt. Vissa omvärldsanalytiker menar att vi inom en fyraårsperiod har en helt digitalt läsande studentgeneration.²

samt vad som framkommer i BLR:s verksamhetsplan för 2012-2014:

Inom den närmaste femårsperioden väntas den elektroniska boken uppnå en likställning med den tryckta. Från att historiskt sett enbart varit ett analogt bibliotek, och i dagsläget ett hybridbibliotek, där elektroniska tidskrifter redan dominerar, kommer nästa verksamhetsperiod innebära att biblioteket tar ett rejält kliv mot att bli det helt och hållet digitala biblioteket.³

Det övergripande syftet med utredningen är således att *effektivisera flöden och rutiner för inköp och tillhandahållande av kurslitteratur för att bättre stödja studenterna i deras studier.* Tänkt målgrupp för utredningen är främst personal och studenter vid Högskolan i Borås.

Under utredningens gång har följande delfrågor varit vägledande:

- Vilket är bibliotekets uppdrag gällande kurslitteratur?
- Hur mycket kostar kurslitteraturen årligen?
- Kan e-böcker bidra till att effektivisera arbetet?
- Vad har institutionerna för rutiner gällande kursplaner och litteraturlistor? Och hur fungerar dessa i relation till biblioteket?
- Vilka förväntningar finns från lärare, studenter och bibliotekarier på kurslitteraturen?
- Kan vi hitta goda exempel från andra lärosäten?

¹ Högskolan består av sex institutioner, som vi i fortsättningen kommer att benämna med förkortningen: Bibliotekshögskolan (BHS), Handels- och IT-högskolan (HIT), Ingenjörshögskolan (IH), Institutionen för pedagogik (PED), Textilhögskolan (THS), Vårdhögskolan (VHB)

² Verksamhetsplan 2010-2012, för BLR, s. 1

³ Verksamhetsplan 2012-2014, för BLR, s. 3-4

1.1 Metod

För att skapa en förståelse för högskolans rutiner kring kursplaner har vi genom en rad dokument studerat kursplanens väg genom organisationen för att på så sätt kunna identifiera svaga punkter. Inom högskolan finns också en mängd strategidokument som är viktiga att ta del av för att placera in kurslitteraturen i ett sammanhang och för att försöka identifiera vilket uppdrag BLR har. Utöver detta har vi också tagit del av tidigare gjorda utredningar av kurslitteratur, e-boksutredningar, studentuppsatser, artiklar m.m.

För att fånga förväntningarna på kurslitteraturen har studenter, lärare, institutionssekreterare och bibliotekarier intervjuats. Ambitionen har varit att intervjua studenter och lärare från samtliga institutioner men detta har inte lyckats fullt ut. Vi träffade en grupp studenter via Studentkåren i Borås och de representerade fyra av totalt sex institutioner. Lärarna har intervjuats en och en och de representerar fem av sex institutioner. Gruppen bibliotekarier är kollegor till oss här vid BLR och de arbetar både med undervisning i informationssökning, inköp och tjänstgör i informationsdisken. Institutionssekreterarna svarade på ett antal frågor via e-post och alla institutioner utom IH svarade på frågorna. Vi är medvetna om att det inte går att generalisera utifrån intervjuerna då vi inte pratat med ett tillräckligt stort antal respondenter. Istället ser vi intervjuerna som ett stöd i vårt arbete med utredningen och som ett tillfälle att få tips och idéer som vi kan använda i vårt dagliga arbete.

2. Nuläge

Hur ser BLR:s nuvarande rutin kring kurslitteraturen ut? Kurslitteraturen köps in vartefter litteraturlistorna kommer in till biblioteket. Den största "toppen" är vid terminsstart, särskilt höstterminen. Listorna kommer oftast in veckan innan kursstart eller i värsta fall redan när kursen har börjat. Det är i det flesta fall omöjligt att avgöra direkt på listan vad som är nytillkommen litteratur och inte. Därför måste hela listan gås igenom vilket är ganska tidsödande. Ibland står det även att *kurslitteratur meddelas vid kursstart*, vilket vi inte kan göra så mycket åt. Efter en genomgång av listorna köps den litteratur in som saknas. Ett referensexemplar (kursref) och två utlåningsexemplar köps in i mån av resurser. I de fall boken finns som e-bok köper vi en sådan och ett kursref. Det är lika för alla kurser och institutioner oavsett antalet registrerade studenter. Vid stor efterfrågan och vid lång kö på en bok kan det hända att vi köper in fler utlåningsexemplar. E-boken är en fördel i de fall obegränsat eller flera användare kan använda den samtidigt, annars blir den precis som en tryckt bok. Vi köper in böcker enligt de avtal som Högskolan har med vissa leverantörer men ibland är vi tvungna att söka oss utanför dessa. Under terminstid sker många kompletteringar av försvunna och trasiga kursböcker och en till två gånger om året görs en genomgång av kursböckerna för att se vad som är aktuellt och inte och kursref-hyllan gallras med jämna mellanrum. Lånetiden för kursböcker är 14 dagar och det finns alltid ett kursref, som inte får lämna bibliotekets lokaler, att tillgå om man inte får tag i ett utlåningsexemplar. Vi ser på statistiken att så många som en tredjedel av alla kursböcker är försenade vid återlämning vilket gör att boken försenas till nästa person.

För att arbetet med inköp av kurslitteratur ska fungera är vi beroende av att institutionerna levererar litteraturlistorna. När man studerar institutionernas webbsidor kan man konstatera att rutinerna kring just avsnittet litteraturlistor är ganska magert beskrivet. Det finns vissa riktlinjer för hur den ska se ut i samverkan med kursplanen men ingenting om att listan sedan ska distribueras till biblioteket och/eller till Studentbokhandeln på Allégatan. I vissa fall

hämtar vi litteraturlistorna direkt från institutionernas webbsidor. Överhuvudtaget är det svårt att hitta information om något mer än kursplanens själva utformning. Därför har vi ställt ett antal frågor till institutionerna om deras rutiner.⁴

3. Kartläggning

3.1 Bibliotekets uppdrag

Är det en självklar service att biblioteket ska tillhandahålla kurslitteratur? Och i så fall varför? Under denna utrednings gång har lagtexter och förordningar samt lokala strategidokument vid Högskolan i Borås studerats för att försöka placera in kurslitteraturen i ett sammanhang. Finns det någonstans ett uttalat krav att biblioteket ska tillhandahålla kurslitteratur?

I bibliotekslagen står att det vid varje högskola och universitet ska finnas tillgång till bibliotek och att dessa skall "inom de områden som anknyter till utbildning och forskning vid högskolan svara för biblioteksservice inom högskolan och i samverkan med landets biblioteksväsen i övrigt ge biblioteksservice"⁵. Vilka områden som anknyter till utbildning och forskning är upp till varje bibliotek att själva bestämma och tolka, men man skulle kunna placera kurslitteraturen här. Alldeles nyligen lämnades förslag på en ny bibliotekslag, men för universitet och högskolor blir det ingen större skillnad om förslaget går igenom.⁶

Det är i kursplanen som kurslitteraturen återfinns. Där ska kursansvarig lärare ange det som studenterna förväntas läsa under kursens gång. I folkmun brukar kursplanen kallas för "ett kontrakt" mellan högskolan och studenten om vad respektive kurs förväntas innehålla. Det betyder att dokumentet fyller en viktig funktion. Men vad är det då som avgör vad kursplanen ska innehålla och hur den ska se ut? I högskoleförordningen står att det för en kurs skall finnas en kursplan⁷. I samma kapitel står att följande ska anges i kursplanen: "kursens nivå, antal högskolepoäng, mål, krav på särskild behörighet, formerna för bedömning av studenternas prestationer och de övriga föreskrifter som behövs".⁸ Vilken litteratur som ska ingå i kursen bör då rimligen falla under begreppet "övriga föreskrifter som behövs", men det är inte uttryckt i klartext.

Det finns inte uttryckt i något av Högskolan i Borås strategidokument att biblioteket måste förvärva kurslitteratur. Det är istället så att biblioteket självt har tagit på sig detta uppdrag och ser det som en naturlig del av verksamheten. I bibliotekets policy för informationsförsörjning står att relevans, tillgänglighet och behov ska styra de förvärv som görs.⁹ Förvärvet ska vara användarstyrkt och kurslitteratur ska köpas in i enlighet med de litteraturlistor som institutionerna skickar till biblioteket¹⁰. Och det är nog här vi landar. Att biblioteket köper in kurslitteratur är i huvudsak för att studenterna önskar det, med andra ord ett användarstyrkt förvärv.

⁴ Se kapitel 3.2 i denna utredning

⁵ *Bibliotekslagen*, 6 §

⁶ *Ny bibliotekslag*, s. 44-45

⁷ *Högskoleförordningen*, 6 kap, 14 §

⁸ *Ibid.* 15 §

⁹ *Policy för informationsförsörjning*, s. 1

¹⁰ *Ibid.*, s. 1

3.2 Kursplanens väg genom högskolan och institutionernas rutiner

Forsknings- och utbildningsnämnden (FoU-nämnden) bär det övergripande ansvaret för att “främja forskning och forskarutbildning samt att bevaka att utbildningen på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå vilar på vetenskaplig grund”.¹¹ Dock ansvarar inte FoU-nämnden för utbildningar med konstnärlig inriktning, konstnärlig forskning eller konstnärligt utvecklingsarbete. För detta finns ett särskilt inrättat organ: nämnden för konstnärligt utvecklingsarbete (NKU).

Med stöd av högskolelagen och högskoleförordningen har Högskolan i Borås formulerat en organisations- och delegationsordning för styrelsen (SOB). I den finns angivet att NKU och FoU-nämnden ansvarar för att bl.a. granska utbildnings- och kursplaner.¹² Nämnderna kan dock delegera detta ansvar till ett utskott¹³, vilket FoU-nämnden har gjort. Sommaren 2011 inrättades utbildningsutskott, ett för varje institution, som ansvarar för utbildning på grundnivå och avancerad nivå.¹⁴ Det är till dessa utskott som FoU-nämnden har delegerat sitt ansvar för godkännande och revidering av kursplaner. NKU har valt att inte delegera beslutanderätten för kursplaner tillhörande de konstnärliga utbildningarna. Istället fattar nämnden själv dessa beslut. Övriga kursplaner beslutas om på institutionsnivå, men frågan är hur institutionernas rutiner kring detta ser ut? Detta har vi försökt besvara genom att ställa ett antal frågor till institutionssekreterarna¹⁵ och deras svar sammanfattas nedan.

Institutionerna har olika rutiner när det gäller att förmedla kurslistor till biblioteket. Antingen är det kursansvarig eller en kursadministratör som förmedlar listorna. Flertalet, men inte alla, institutioner skickar sina kurslistor till Studentbokhandeln här i Borås, samtidigt som de skickar till biblioteket. Lärarna tar ibland på eget initiativ kontakt med studentbokhandeln.

Samtliga institutioner lägger in sina kurslistor i databasen Kursinfo, då detta är Högskolans lokala system för att hantera utbildningsrelaterad information. I samtliga fall är det en kursadministratör som arbetar med detta, men när i processen det görs skiljer sig åt mellan institutionerna. En del lägger in texten innan utskottet har haft sitt möte och i andra fall sker det efter att kursplanen har fastställts. På en del institutioner arbetar man med word-dokument innan utskottet har haft sitt möte.

Men hur får studenterna reda på vilken kurslitteratur som gäller? De flesta institutioner lägger ut kursplanen på webben och/eller i Ping Pong¹⁶. Ibland sker dock förändringar i kursplanen efter att kursen har startat.

3.3 Kostnaden för kurslitteraturen

Under 2011 lade biblioteket 261 425 kr av budgeten på kurslitteratur och de senaste 6 åren har siffran legat på i snitt runt 260 000 kr/år. Antalet helårsstudenter (HST) har ökat under de här åren och fler nya kurser har tillkommit. Prognosen är dock att ungdomskullarna minskar framöver och därmed också antalet studenter.

¹¹ *Styrelsens organisations- och beslutsordning*, 3 kap 8 §

¹² *Ibid.*, 3 kap 4 § och 9 §

¹³ *Ibid.*, 3 kap, 7 § och 12 §

¹⁴ *Organisations- och beslutsordning för utbildningsutskotten*, Dnr 924-10-10

¹⁵ Se bilaga 1 i denna utredning

¹⁶ Ping-Pong är Högskolan i Borås gemensamma webbaserade lärplattform

BLR bestämmer själva hur stor mediabudgeten ska vara beroende på hur stor hela budgeten som BLR blir tilldelad från Högskolan är. På grund av ökade kostnader vad gäller databaser, elektroniska tidskrifter och backfiles har biblioteket varit beroende av extra tillskott. Priserna för resurserna går ständigt upp och under vissa år har delar av budgeten ätits upp av ogynnsamma valutakurser. Likaså kan valutakurserna andra år vara till vår fördel. Hur mycket pengar vi kan lägga på kurslitteratur är alltså avhängigt vår budget i stort. Under 2011 kunde vi se på statistiken att vi nu köper in lika mycket elektroniskt som tryckt material till biblioteket. Problemet är att en väldigt liten del av det elektroniska materialet är kursböcker. Det finns helt enkelt inte att tillgå. I viss mån är det fortfarande billigare att köpa tryckta böcker än e-böcker men inte alltid. Studenternas litteraturlistor består i dagsläget till största delen av tryckt svenskt material som i princip är omöjligt att få tag i elektroniskt.

I bibliotekets verksamhetsplan står att vi ska satsa mer på just e-böcker och e-material men det är inte alltid lätt att tillgodose just detta när det gäller kurslitteratur.¹⁷ Under kommande läsår ska BLR testa den svenska e-boksleverantören eLib, trots ett ganska komplicerat avtal, för att få tillgång till mer svenskspråkigt material.

De senaste fem åren har vi lagt en ganska likvärdig summa på kurslitteratur:

År	Mediabudget	Varav kurslitteratur
2011	5480 tkr	261 425 kr
2010	4848 tkr	263 801 kr
2009	4465 tkr	285 145 kr
2008	4695 tkr	253 713 kr
2007	4925 tkr	226 164 kr

Tabell 1 Mediabudget vid Bibliotek & läranderesurser¹⁸

År	Antal
2011	6648
2010	6775
2009	6716
2008	6020
2007	5637

Tabell 2 Antalet HST¹⁹

För 2011 skedde en förstärkning av mediabudgeten som även finns i 2012 års budget. Om man delar mediabudgeten med antalet HST (helårsstudenter) så landar vi under 2011 på i snitt 39 kr per student. 2007 var den summan istället 40 kr och har dessemellan legat på ca 42 kr. Det är ingen stor summa per student vi har att röra oss med och måste ta med i beräkningen att kursböckerna kostar olika mycket beroende på ämne. Dessutom är e-böcker betydligt dyrare än tryckta böcker, och om det i framtiden ska satsas på elektronisk kurslitteratur måste resurser tillföras.

¹⁷ Verksamhetsplan 2010-2012, för BLR, s. 1

¹⁸ Uppgifter hämtade från Bibliotek & läranderesurser budget

¹⁹ Uppgifter hämtade från Högskolan i Borås årsredovisningar

3.4 Förväntningar från studenter, lärare och bibliotekarier på kurslitteraturen

3.4.1 Studenter

Det material som lärarna själv producerar, t.ex. PowerPoints och kompendier, lägger studenterna stor vikt vid. Däremot verkar inte alla studenter förlita sig på att böckerna finns på biblioteket utan köper dem istället. En del studenter vänder sig nästan bara till biblioteket, bl.a. de internationella studenterna som föredrar att låna framför att köpa böckerna. Externa studenter använder sig en hel del av vår kurslitteratur men å andra sidan har vi studenter hos oss som lånar mycket i t.ex. Göteborg. Det finns en viss form av begagnad marknad för kursböcker med lappar på anslagstavlor och mer allmänt organiserade webbtjänster såsom Facebook, Lycknis, Kurslitteratur.se och Bokbörsen.

Studenterna har skilda åsikter om den utvalda litteraturen är relevant för kursen eller inte. På en del institutioner är det få titlar på litteraturlistan och studenterna får ofta reda på vad som är mest relevant/viktigt för den kursen. På andra institutioner är listorna långa och splittrade med många olika titlar och ibland korta avsnitt ur böcker istället för hela böcker. Där är det svårare att urskilja vad som är viktigast. Studenterna får också tips från tidigare årskurser om vad som "egentligen" är relevant på kursen och vad man bör fokusera på när. Litteraturlistorna innehåller både böcker och artiklar, vilket studenterna tycker är bra. Artiklar ser de som positivt då de ofta bara kan skrivas ut och därmed inte kostar så mycket.

På vissa utbildningar är det mer accepterat med kurslitteratur på engelska, t.ex. de tekniska utbildningarna och bibliotekarietutbildningen. På andra utbildningar är huvudspråket svenska och när det kommer till engelskspråkig litteratur protesterar studenterna en del.

Engelsk litteratur är knepig ibland pga facktermerna, det är en tröskel man måste ta sig över för att komma in i det. Man får blanda svenska och engelska. Komplicerat på ett onödigt sätt. Ordlista hade varit bra.²⁰

Trots att litteraturlistorna i flera fall läggs ut tidigt på webben väntar studenterna med att köpa litteraturen då de har upplevt att listorna ändras tätt in på kursstart eller till och med under kursens gång. Detta ställer till problem för exempelvis lärarstudenterna som ibland kan ha litteraturseminarium alldeles i början av kursen, medan studenterna på IH och HIT som vi intervjuat inte behöver böckerna första veckan och därför inte upplever samma problem. Studentbokhandeln brukar ta hem böckerna i hyfsat god tid, men de tar slut fort då de inte köper in tillräckligt många exemplar.

Ibland ligger listorna ute fast den eg inte är tagen²¹

Studenterna är eniga i att biblioteket bör tillhandahålla kurslitteratur men de vittnar samtidigt om att alla inte har kännedom om att den finns. Det finns en del problem som studenterna påpekar, t.ex. att böckerna göms eller att de på andra sätt försvinner. En lösning menar de är att förvara kursböckerna bakom disk.

Ett förslag från studenterna är att biblioteket köper in olika många utlåningsexemplar beroende på hur många studenter som går kursen. De flesta vill kunna låna hem boken men en

²⁰ Citat från student hämtat från intervjumaterialet

²¹ Ibid.

del vill hellre ha fler referensexemplar. Önskemålet om hur lång lånetiden ska vara varierar väldigt. Det är svårt att få tag på boken precis när man behöver den, menar studenterna. En lånetid på fyra veckor gör att de skulle kunna ha den hela kursen, men då får färre studenter nytta av boken.

De flesta studenterna söker i katalogen men alla vet inte hur man ska söka på bästa sätt. När problem uppstår frågar de en bibliotekarie, även om studenterna från BHS menar att det tar emot och de vill klara sig själva. De tror att det förväntas av dem att klara sig själva eftersom de läser till bibliotekarier... Hyllan för referens-böcker används också mycket, här går studenterna och browsar bland kurslitteraturen för att hitta de böcker de söker.

*jag tycker det är enklast att bara gå ner till referenshyllan och bocka av listan nere på REF-hyllan*²².

Det råder en viss förvirring om vad en e-bok är och att biblioteket tillhandahåller e-böcker. Studenterna tycker det är svårt att läsa stora mängder text på skärm men artiklar i elektronisk form är ok, en e-bok blir oftast övermäktig. E-böcker kan fungera som en sista utväg om den tryckta utgåvan är utlånad. Studenterna vill kunna stryka under, sätta lappar, skriva anteckningar etc., sitta i soffan och läsa, vilket är svårt att nå med e-böcker. Positivt med e-böcker är att många kan läsa dem samtidigt.

*mkt mindre intressespann på en dator än på en fysisk bok. Korta texter funkar, långa texter inte. Ändå bra att det finns tillgängligt för det blir en sista utväg. Om man inte får tag i nåt "riktigt exemplar"*²³.

Alla studenter vill inte läsa elektroniskt och de tycker att vi på biblioteket inte ska stressa med övergången till e-material utan det får bli i framtiden. Sammanfattningsvis kan man säga att när teknologin hänger med, först då kan vi satsa mer på e-material!

*Det är kanske framtiden men inte NU!*²⁴

*känns lite som, bara för att alla coola ungarna gör det nu ska alla andra också göra det. Bara för att alla skaffar sig coola apparater, ska inte biblioteket skaffa e-böcker.*²⁵

Studenterna vittnar om att det kopieras en del och att det köps äldre kopior från tidigare studenter. Det är en billigare utväg, särskilt om man bara ska ha ett kapitel från en bok.

*/.../ många som köper äldre kopior. De som tog examen i våras, en del som sålde en kasse kompendier för några hundra. Bara med kopierad kurslitteratur. När man mäter kurslitteraturen i kilo så blir det ändå ganska bra kostnad.*²⁶

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

3.4.2 Lärare

Alla lärare vi intervjuat är eniga i att biblioteket ska tillhandahålla kurslitteratur. Efterfrågan från studenterna bör styra och antalet exemplar ska vara begränsade.

Studenterna förväntas läsa litteraturen men hur de får tag på den lägger inte lärarna så stor vikt vid. De ska dock ha tillgång till den under hela kursens gång. Särskilt inom de mer tekniska utbildningarna har de färre antal titlar på sina listor och uppmanar studenterna att hellre köpa böckerna än att t.ex. kopiera. Böckerna de använder är aktuella i flera kurser och ibland under hela terminer. Under sina föreläsningar kopplar lärarna till litteraturen för att på olika sätt stödja studenterna. På Ping-Pong läggs det ut uträkningar, kompendier och PowerPoints där läsanvisningar ingår. Lärarna önskar att studenterna läste kurslitteraturen mer utifrån intresse och inte bara för att klara tentan och att de också diskuterade kurslitteraturen mer med varandra.

Alla lärare skannar marknaden efter aktuell litteratur och rådgör med kollegor. Lärarna tar också hänsyn till vad böckerna kostar och kan välja bort en bok om den är för dyr och det finns en billigare som är nästan likvärdig. I vissa fall tillåts studenterna använda äldre upplagor men i andra fall ställer de krav på att senaste upplagan ska användas. Vilken typ av litteratur som hamnar på kurslistan beror på ämnet och vad som finns på marknaden. Inom IT-området går utvecklingen snabbt och inom biblioteksområdet kan det ibland vara svårt att hitta relevanta böcker. I det sistnämnda fallet används en hel del fria e-resurser.

Även papers och artiklar används som kurslitteratur. Lärarna ska också se till att det finns litteratur på engelska i kurserna, vilket de försöker tillgodose. I de flesta fall tar lärarna reda på om artiklarna går att få tag på via bibliotekets databaser.

En del av lärarna vi pratat med söker på de stora nätbokhandlarnas webbplatser för att se att böckerna går att få tag på. Det är också ett sätt att hitta ny litteratur. Flertalet lärare har goda kontakter med förlag inom sitt ämnesområde och får lärarexemplar av nyutgiven litteratur. Det är inte alltid dessa skickas automatiskt utan först vid förfrågan. När det gäller metodböcker är det dock hård konkurrens mellan förlagen och då är de mer frikostiga med att skicka utvärderingsexemplar. Flertalet institutioner får regelbundna besök av förlagsrepresentanter. Studentlitteratur, Liber, Natur & Kultur, Prentice hall, Pearson, Oxford university press, Sage är förlag som nämns. Detta påverkar i vissa fall vad som sedan hamnar på litteraturlistorna. Lärarna får också tips genom kontakter med kollegor både inom lärosätet och på andra universitet/högskolor samt genom deltagande vid konferenser.

Ansvar för att revidera kursplanen ligger självfallet hos kursansvarig. Arbetssättet för hur detta går till skiljer sig åt mellan institutionerna. Dock är diskussionen kollegor emellan viktig, påtalar flera. Ibland sker detta genom diskussion i kurslag och/eller programgrupper.

De flesta verkar nöjda med servicen från biblioteket. Något som önskas är bättre avtal med vissa förlag, mer information om e-böcker, när det kommer nya upplagor, att se till att kurslitteraturen finns tillgänglig för studenterna etc. Ett annat önskemål är att bibliotekarier bistår med att tipsa om aktuell litteratur inom ett visst ämnesområde, t.ex. när man som lärare ska bygga upp en helt ny kurs. Med andra ord en form av marknadsundersökning.

Lärarna ser olika på elektronisk kurslitteratur i form av e-böcker och e-tidskrifter. En del är positiva och menar att det för studenterna vore väldigt bra att få tillgång till kurslitteraturen

gratis via bibliotekets e-tjänster. En e-bok kan också användas interaktivt och i Ping-Pong kan man länka direkt till ett kapitel i en e-bok och på så sätt använda dess förtjänster. Andra ställer sig negativa och menar att förutsättningarna idag är för dåliga. Ett av problemen är leverantörernas villkor som i vissa fall är förvånansvärt dåliga, och att gränssnitten skiljer sig så mycket åt. Lärarna önskar mer standardiserade gränssnitt. Ett sätt att kringgå dessa problem är att använda fria e-resurser, vilket görs inom t.ex. biblioteksutbildningen. En förutsättning för att e-böcker ska vara av nytta är att det är obegränsat antal användare, vilket inte alltid är fallet. Några lärare använder e-böcker som ett sätt att utvärdera om boken bör finnas med som kurslitteratur eller inte. En e-bok är förhållandevis lätt att få tag på och leveranstiden är betydligt kortare än för en tryckt bok.

Lärarna önskar mer information om hur man kan använda e-böcker och de känner sig idag ganska vilslna. Om förutsättningarna för att läsa e-böcker var bättre skulle lärarna nog använda dessa mer. Artiklar i elektronisk form är mer accepterat av alla. Dock ska de gå att skriva ut och att läsa dessa på skärm är inte aktuellt i de flesta fall.

Förhållandet mellan antalet utlåningsexemplar och kursref är komplicerat. Lärarna är dock överens om att referensexemplaret är viktigt, och ger förslag på att biblioteket skulle kunna ha fler än ett. Hur många utlåningsexemplar det ska finnas lämnar de till biblioteket att bestämma. Det finns dock en förståelse för att det inte går att ha klassuppsättningar. I intervjuerna får vi förslag på att vi kan korta lånetiderna till en vecka för att fler studenter ska få tillgång till boken.

De flesta svarar att de inte vet hur kurslistan distribueras till biblioteket. Det finns en tydlig deadline för när en kursplan ska vara färdig men vad som händer efter det är höljt i dunkel. Någon menar att lärarna själva bör skicka litteraturlistorna till biblioteket och peka ut förändringar som skett eller att vi på biblioteket ska hämta listorna från Ping-Pong. I vissa kursplaner kan det stå "kurslitteratur meddelas vid kursstart", men detta försöker lärarna undvika.

Lärarna återkommer flera gånger till kontakten med Tommy i studentbokhandeln. Den kontakten verkar naturligare än den med oss på biblioteket.

Något som också återkommer i intervjuerna är att processen att ta fram alternativt revidera en kursplan är komplicerad. Inom vissa ämnesområden ges böckerna ut ganska ofta och det sker förändringar hastigt och det är i sådana lägen svårt att hinna uppdatera kursplanen i tid.

3.4.3 Bibliotekarier

De flesta av de tillfrågade bibliotekarierna är av den uppfattningen att den litteratur som lärarna väljer ut är bra och central och kommer studenterna väl tillgodo i andra uppgifter än bara den aktuella kursen. En fara tror de är att studenterna kan bli enkelspåriga och bara vill ha just den titeln som är kursbok och inte intresserar sig för motsvarande böcker. Bibliotekarierna menar att lärarna kanske kan jobba på ett annat sätt, t.ex. genom att de ger en lista på böcker med ett tema där studenterna kan välja bland böckerna. Det vore önskvärt att studenterna läste för att de var intresserade och inte bara för att det är obligatoriskt.

På vissa institutioner är litteraturlistorna väldigt långa med korta kapitel från många böcker. I början kan man fokusera på kompendier och lägga fram i utbildningen kan fokus istället vara

på böcker. Bibliotekarierna uppfattar att studenterna får tag på sin litteratur på olika sätt. I de fall listan innehåller ett fåtal titlar verkar studenterna köpa det mesta.

Bibliotekarierna upplever att det kommer frågor kring kurslitteratur både vid mötet vid informationspunkten och vid undervisning. Men med tanke på hur många studenter vi har på högskolan är det många som faktiskt sköter sig själva! Några få titlar blir väldigt viktiga när det egentligen finns så mycket mer. Studenterna har svårt att läsa referenser och att hitta böckerna och en del titlar är felstavade på litteraturlistan, vilket ställer till problem. Studenterna är frustrerade när böckerna är utlånade, ”men lärarna sa att den skulle finnas här” och ”aha det fanns bara tre exemplar”. Det finns numera en större acceptans för när böckerna är utlånade eller borta av någon annan anledning, än det fanns tidigare.

Bibliotekarierna upplever att de internationella studenterna verkar ganska beroende av kursböckerna och ställer många frågor kring detta. När många studenter står på kö är det problem att förstå och förklara reservationsköerna i bibliotekssystemet. Det är svårt att svara på studenternas frågor om när de kan få tillgång till boken. En del har satt i system att låta boken stå kvar på reservationshyllan till sista dagen och läser den på plats och lånar den i sista minuten för att maximera sin lånetid.

E-boken förväntas bli accepterad av en bredare publik tror bibliotekarierna. Kanske blir det enklare när surfplattor och läsplattor får ett genombrott. En del studenter tycker det är bra med e-böcker medan en del tycker det är svårt när de fungerar så olika och att gränssnitten skiljer sig åt. Ett viktigt kriterium för en e-bok är att det ska gå att skriva ut, helst hela boken. Artiklar i elektronisk form är mer accepterat, men bibliotekarierna tror att de ofta skriver ut dessa. En positiv aspekt med e-boken är att den finns tillgänglig, man kan läsa den var som helst och den går fortare att köpa in än en tryckt bok. Bibliotekarierna hoppas att det bara är en tidsfråga innan e-böckerna blir mer användarvänliga och då slår igenom. För en del institutioner, t.ex. PED, finns inte så många e-böcker att tillgå, vilket är ett problem.

Hur lång lånetiden ska vara är en komplicerad fråga. Behöver studenterna böckerna en hel kurs är det kanske rimligt att köpa istället för att låna. Bibliotekarierna diskuterar om vi inte kan minska antalet dagar som boken står för avhämtning på reservationshyllan. 5 dagar är kanske för mycket, är 3 mer lagom? Och kan vi korta lånetiden till 10 dagar? Då skulle fler studenter få tillgång till boken. Men kanske har man ingen användning för boken om det är så kort lånetid? Det beror nog på bokens innehåll och hur den ska användas i den aktuella kursen.

Borde vi ha böter på kurslitteraturen så att den snabbare kommer tillbaka? Böckerna skulle förmodligen komma tillbaka fortare men vi vill inte ha tillbaka kontanthantering som tar mycket tid i anspråk att hantera, både för oss och för studenterna, menar bibliotekarierna.

En fråga som kom upp vid intervjun var om vi på något sätt kan underlätta för studenterna. Vi behöver ta reda på mer om hur de använder kurslitteraturen, sitter de och läser just kurslitteratur på något särskilt ställe i biblioteket? Bör vi ha referensexemplaren i ett slutet rum?

3.5 E-böcker

I BLR:s verksamhetsplan står att det ska satsas på elektroniskt material och att e-böcker förutspås slå igenom ordentligt de närmaste åren.²⁷ Under denna utrednings gång har vi funderat på om e-böckerna kan underlätta arbetet med kurslitteratur både för oss som personal och för studenterna. Ett problem är dock att det på Högskolan i Borås just nu är övervägande svenskspråkigt material som kurslitteratur och det finns därmed ytterst få e-böcker att tillgå. Idag finns i princip bara en e-boksleverantör med svenskt material av kurslitteratur och det är Elib. BLR har bestämt sig för att testa Elib och kommer att starta under 2012 och förhoppningsvis kan en del kursböcker fångas upp där. Deras avtal är inte bra formulerat för bibliotek och det är en process att få till en fungerande modell för oss, både ekonomiskt och tekniskt. Vad gäller engelskspråkigt material har vi nyligen gått igenom befintlig kurslitteratur som producerats de senaste åren och köpt in e-böcker där sådana funnits. E-böcker blir trots dessa försök i slutändan bara ett komplement till den tryckta litteraturen, det finns för få titlar att köpa helt enkelt.

BLR har i dagsläget ett antal olika e-boksleverantörer med olika gränssnitt och villkor. Några av de mest använda är Ebrary, Dawsonera, Safari och SpringerLink. Användarna upplever det som ett problem att det är så många olika leverantörer och de vet inte vilket gränssnitt de har att vänta sig när de öppnar en e-bok. Idag finns sökverktyget Summon att tillgå hos oss och där är de flesta e-böckerna sökbara och länkade vilket kan underlätta. Ett stort problem är att har olika villkor och i vissa fall har vi endast tillgång till en eller två samtidiga användare vilket gör att e-boken i viss mån blir som en tryckt bok, den är "utlånad" och går inte att komma åt av fler just då. Att köpa till fler användare kan bli kostsamt för biblioteket men gynnar användarna. Hos vissa leverantörer går det att köpa loss böcker som biblioteket då "äger" och har fri tillgång till. Ett problem med dagens e-boksleverantörer är att vi oftast måste köpa stora paket där kanske endast en liten del är intressant för oss. I BLR:s verksamhetsplan står, som vi nämner i inledningen, att "Från att historiskt sett enbart varit ett analogt bibliotek, och i dagsläget ett hybridbibliotek, där elektroniska tidskrifter redan dominerar, kommer nästa verksamhetsperiod innebära att biblioteket tar ett rejält kliv mot att bli det helt och hållet digitala biblioteket"²⁸. Det gör det önskvärt att även kunna erbjuda den mest populära kurslitteraturen i elektronisk form.

Att gå in på hur e-boksleverantörernas erbjudande ser ut blir alltför omfattande för oss i den här utredningen men vi kan konstatera att det är ett problem med så många olika aktörer och villkor. Studenterna menar att olika gränssnitt och villkor, t.ex. om en bok går att ladda ner eller ej, är det största hindret. KB:s e-boksutredning visar att den svenska marknaden ännu inte är lika väl utvecklad som exempelvis USA:s.²⁹ Och problemet är att det ofta inte lönar sig för förlagen att producera e-böcker idag och därmed finns det inte tillräckligt med elektroniskt svenskt material för oss att tillgå. De olika aktörernas villkor är inte lämpade för bibliotek och tillfredställande tekniska lösningar är inte alltid möjliga att generera. Det behövs mer struktur på den svenska marknaden för att utvecklingen ska gå framåt.

²⁷ Verksamhetsplan 2010-2012, för BLR, s. 1

²⁸ Verksamhetsplan 2012-2014, för BLR, s. 3-4

²⁹ När kommer boomen? En kartläggning av e-boken i Sverige ur ett biblioteksperspektiv, s. 21

3.6 Goda exempel från andra lärosäten

Efter en snabb överblick kan vi med säkerhet säga att kurslitteraturen är en svår fråga för de flesta högskole- och universitetsbibliotek idag. En del har ett mer uttalat uppdrag medan andra anser att det ingår i bibliotekets uppgift att tillhandahålla kurslitteratur åt studenterna. Står det i mediapolicyn så är det det som gäller. Hur det ser ut med budget, tillvägagångssätt, antal exemplar, låneregler etc är väldigt olika på biblioteken. En del har väl fungerande rutiner mellan biblioteket och institutionerna. Oftast är det institutionssekreterarna som sitter som spindeln i nätet men de kan i sin tur inte styra lärarna. En del har olika kursdatabaser där litteraturlistor läggs in, antingen av lärarna själva eller en bibliotekarie. Men de flesta brottas med dåliga referenser och att nya upplagor och förändringar kommer in försent. Många verkar överens om att man något sänkt känner till förväntningarna på kurslitteraturen från studenterna men att användningen av den ser olika ut beroende på vilket ämnesområde man studerar inom. I Lund gjordes en kurslitteraturutredning på universitetsbiblioteket som mynnade ut i en rapport 2005.³⁰ Den största skillnaden mellan oss och Lunds UB är att vi är ett enda bibliotek med olika ämnesområden medan Lund UB består av flera olika filialer med inriktning på olika ämnen där tillvägagångssättet kring kurslitteratur skiljer sig åt.

BLR är delaktiga i en samarbetsgrupp bestående av biblioteken vid Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet och Örebro Universitet. Sammanslutningen kallas GSLG och vid årsmötet 2010 som hölls i Borås fördes en diskussion kring rutiner och kurslitteratur. De flesta var överens om att det är en bra service från bibliotekets sida att ha kurslitteratur för studenterna. För några år sen var det annorlunda, då ansågs det mest vara studenternas ensak att skaffa sin kurslitteratur men nu tycker de flesta bibliotek att det är en bra service. Vi har alla ungefär samma e-boksleverantörer och den allmänna uppfattningen var att vi får leva ett tag till med relativt dåliga avtal. Däremot tipsades om att arbeta mer aktivt mot lärarna och tipsa om bra elektroniska resurser som kan ersätta en del tryckt på kurslistorna, samt uppmana lärarna att lägga ut mer material elektroniskt än vad som görs idag. En viss irritation fanns vad gällde sena ändringar i redan fastställda kursplaner, ändringar som inte alltid nådde fram till biblioteket. En del använde sig av Kursinfo för att plocka hem listor men då uppstod oftast ovanstående problem. Alla var överens om att förväntningarna som finns på kurslitteraturen ofta beror på vilket ämnesområde man studerar inom. Hur utlåning och hantering av exemplar ser ut skiljer sig däremot åt. Stockholm avskaffade ref-ex och 1-dagarslån eftersom de upplevde svinn av kurslitteraturen för stort, nu har de bara utlån. Sammanfattningsvis kan vi kanske säga att alla högskole- universitetsbibliotek brottas med samma problem vad gäller kurslitteratur men löser det på lite olika sätt. Vi sneglar nu på de bibliotek som har en fungerande kursdatabas att använda vid hanteringen för att förenkla. Vi vet t ex att både Karolinska institutets bibliotek (KIB), Uppsala UB, Mälardalens högskola och Lunds UB har någon form av databas för kurslitteratur (och fler med dem) men de ser ut på lite olika sätt. Ett önskemål från vår sida är att referenser kan hämtas från Libris och att eventuellt någon på institutionerna kan lägga in kursreferenserna direkt. Om den sedan går att koppla till vårt lånesystem behöver vi endast uppdatera den terminsvis.

³⁰ *Kurslitteraturhanteringen vid Lunds universitets bibliotek*

4. Diskussion

Under utredningens gång har det visat sig att det inte finns något uttalat uppdrag att ett högskolebibliotek måste tillhandahålla kurslitteratur, varken nationellt eller lokalt vid högskolan. Istället är det studenternas behov som styr. De personer vi har intervjuat är överens om att biblioteket bör tillhandahålla kurslitteratur och därmed kan vi vila trygga i att det arbetet som görs kring kurslitteraturen är motiverat och prioriterat och bör lyftas fram som en viktig hörnsten i bibliotekets arbete. Likaså blir det i slutändan en budgetfråga hur mycket kurslitteraturen får kosta. För om behovet från studenterna ökar men inte medlen kan det bli svårt att leva upp till studenternas förväntningar och det är viktigt att bära med sig i det fortsatta arbetet.

Institutionernas rutiner gällande kursplaner skiljer sig ganska mycket åt och under våra intervjuer har det visat sig att dessa inte är helt implementerade. Det innebär att vi enligt rutinerna kan förvänta oss att få litteraturlistorna skickade till oss, men så sker inte eftersom rutinerna inte alltid efterlevs. Vår analys är att det i dagsläget fungerar bäst när det finns en utpekad kontaktperson på institutionen, men vi är medvetna om att det också är sårbart om den personen får andra arbetsuppgifter. Finns det tydliga rutiner som följs kan det fungera utmärkt även om flera personer är inblandade. Det ultimata för alla parter vore förstås om biblioteket själva kunde plocka hem listorna från ett program. Om Kursinfo hade varit tydligare och mer lätthanterligt skulle det kunnat vara en sådan teknisk lösning. Vi märker ibland, genom arbetet i informationspunkterna men också när litteraturlistorna skickas till oss, att kännedomen om hur man skriver referenser skiftar. Här kan biblioteket bidra med utbildning.

Processen att ta fram en ny kursplan eller att revidera en gammal upplever de lärare vi intervjuat som krånglig och segdragen. Förvisso är det viktigt att dokument som är så viktiga inte lättvindigt kan ändras i hur som helst men inom vissa ämnesområden ges böcker ut ofta och förändringar kan ske snabbt. Då är det ett problem med kursplaner som godkänns långt innan kursstart, den meningen delar vi. Samtidigt måste det finnas en yttre gräns för hur nära inpå kursstart en kursplan faktiskt kan ändras. Både studenterna och biblioteket upplever det som ett stort problem när kursplanerna ändras alldeles inpå kursstart, eller till och med under kursens gång. Det gör att biblioteket inte kan leverera den kurslitteratur studenterna önskar i tid, men det gör också att studenterna själva inte kan köpa litteraturen innan kursstart. Det är en kvalitetsfråga att ett så viktigt dokument är beslutat i god tid.

I flera fall vittnar studenterna om att litteraturlistorna läggs ut i god tid på webben, men de väljer ändå att vänta med att köpa då de inte litar på att den litteraturlistan kommer att gälla när kursen väl startar. På en del institutioner kan detta vålla problem då studenterna ibland har seminarier tätt inpå kursstart. Att kursplanen inte fastställs i god tid, eller ibland ändras under kursens gång, är ett problem för alla studenter men det drabbar studenter med behov av inläst litteratur extra mycket. Den studentgruppen är beroende av att få tillgång till kursplanen i så god tid som möjligt för att det ska vara möjligt att läsa in litteratur. I dagsläget låter en del studenter bli att beställa inläsning eftersom det inte hinner bli färdigt innan kursstart. Konsekvensen blir att de studenter som är i behov av och berättigade till extra stöd inte kan ta del av detta. Vi är medvetna om att för att detta ska fungera måste hela processen kring kursplanens väg genom högskolan förändras och det är ett uppdrag som kan verka tämligen omöjligt. Men vi vill lyfta frågan i denna utredning för att peka på problemet.

Alla vi har intervjuat och våra egna erfarenheter säger oss att litteraturlistorna skiljer sig kraftigt åt mellan institutionerna. Studenterna tar flera gånger upp under intervjun att det vid vissa institutioner är få titlar som hänger med hela terminer medan listan på andra institutioner kan vara flera sidor lång. I det sistnämnda fallet anser studenterna att det är svårt att veta om alla titlar är lika viktiga eller om de ska fokusera på något extra mycket. Det kan vara så att studenterna är mer benägna att vilja låna boken om bara några kapitel behövs, snarare än att köpa den. Där ser vi att biblioteket är ett viktigt komplement till den köpta litteraturen. I de fallen är det extra viktigt att biblioteket får tillgång till litteraturlistan i god tid.

Den kurslitteratur som lärarna väljer ut upplevs av bibliotekarierna som relevant och ger en fingervisning om vad lärarkollegiet anser vara viktigt för studenterna att ta till sig av. Men ibland upplever bibliotekarierna att studenterna kan bli för enkelspåriga och är bara intresserade av att ta del av kurslitteraturen för att klara tentan. Lärarna delar denna åsikt. Något som kommit fram som en idé under denna utredning är att lärarna skulle kunna skapa en mer flexibel litteraturlista, t.ex. genom att skapa en lista med olika teman och under varje tema ange några titlar där studenterna själva får välja vilken bok/artikel de ska läsa. Det skulle kunna vara ett sätt för studenterna att träna sig i att välja källor och motivera sina val.

Det finns delade meningar om studenterna ska köpa den mesta kurslitteraturen eller inte. En del studenter är vana biblioteksanvändare och lånar gärna, andra tycker att det inte finns tillräckligt med exemplar och har ändå få titlar på sin lista så de köper hellre. Lärarna lägger ingen stor vikt vid hur studenterna får tag på sin litteratur, deras mål är att studenterna ska "läsa" den. Det är främst IH som förväntar sig att studenterna köper böckerna och en paradox är de internationella studenterna som tvärtom helst vill låna och många av de internationella studenterna studerar vid just IH. De kanske är vana vid ett annat förhållningssätt till kurslitteratur, vi vet inte riktigt. Det är tydligt att avsaknaden av kursböcker i biblioteket blir ett problem för dem.

Vad gäller antalet exemplar av kurslitteratur i biblioteket och dess lånetid har vi insett att vi aldrig kommer att kunna göra alla nöjda; det finns ingen ultimata lösning. En del önskar kortare lånetid, andra längre, många vill ha fler utlåningsexemplar, en del vill ha fler kursref osv. Och ALLA vill ha boken exakt precis när de behöver den till kursen. Vi kan inte tillmötesgå alla dessa önskemål utan har våra låneregler som vi noga övervägt och även ändrat vid behov. Vi har dessutom både ekonomi och utrymme att tänka på. De flesta användare har ändå en stor förståelse för att det ser ut som det gör och även varför kursrefen inte alltid står på sin plats, de används naturligtvis mycket när biblioteket är öppet, men ibland "försvinner de" och återfinns när kursen är slut. Studenterna som vi intervjuade kom med förslag om att förvara kurslitteraturen "bakom disk". Detta har testats tidigare och det kräver mycket hantering från bibliotekets sida som är inte försvarbart. Det har också gjorts tester av hur många kursref som verkligen är försvunna och det har visat sig att de flesta står på sin plats strax innan stängning och det indikerar att de används aktivt och inte är försvunna. Baserat på vad som har framkommit i denna utredning kommer vi i dagsläget inte att rekommendera några förändringar av bibliotekets låneregler för kurslitteraturen. Istället bör en bredare undersökning göras om hur studenterna använder kurslitteraturen när de väl besöker våra lokaler och också en uppföljande undersökning om hur många kurs-ref som verkligen är försvunna. Först efter dessa undersökningar kan man fatta beslut om hur kurs-refen ska förvaras och om lånereglerna bör ändras.

Det pratas mycket om "digital natives", en generation som växer upp omgivna av interaktiv teknik, datorer, smartphones, läsplattor osv. De är vana vid att sköta en stor del av sitt liv på

Internet och borde därmed vara mer positivt inställda till att läsa en kursbok på skärmen, eller? Eftersom biblioteket ska satsa på e-böcker och e-material så var vi nyfikna på vad våra användare tycker om just e-böcker. Det visade sig inte vara så lätt att få svar på eftersom det först och främst är en definitionsfråga, vad är en e-bok? Hur kan den användas? Hur fungerar det i kursbokssammanhang? Vad gäller den sista frågan kan vi konstatera att det inte fungerar så bra pga. utbud och villkor hos våra leverantörer. I de fall där vi ändå har en e-bok som alternativ och en med obegränsat antal samtidiga användare samtidigt fungerar det bra och är uppskattat. Däremot märker vi att vi själva ligger långt framme i vårt tankesätt med e-material. Varken studenter eller lärare är riktigt lika entusiastiska. De väntar fortfarande på bättre e-boksläsare, villkor och möjligheter. Studenterna tycker inte att vi på biblioteket ska stressa med detta. Det får vi ha i åtanke när vi skriver vår verksamhetsplan och policy i framtiden. Där har vi på något sätt förutsatt att alla är positiva till e-böcker men kanske har vi för bråttom? Å andra sidan är det viktigt för oss som bibliotek att hänga med i utvecklingen och kunna erbjuda bra lösningar inom det elektroniska området.

Våra intervjuer har visat att lärarna efterfrågar mer information om e-böcker och vi tror att det kan vara så att användarna (lärare och studenter) är negativa för att de inte känner till e-böcker och dess möjligheter. Detta måste vi bli bättre på att informera om.

För bibliotekets del skulle det underlätta om vi kunde köpa in mer kurslitteratur i e-boksform. MEN, då behöver vi bra avtal från förlagen som tillåter flera samtidiga användare, bra system som gör att boken kan läsas från Högskolans nätverk, hemifrån och via smartphone och läsplatta, alltså nedladdningsbar. Böckerna ska vara lätta att köpa in och vara tillgängliga ungefär samtidigt som den tryckta upplagan vilket inte alltid är fallet idag. Mer svenskt material måste gå att komma åt pga. mängden sådant material på kurslistorna. För att detta ska kunna uppnås måste den svenska förlagsmarknaden samla sig och forskningsbiblioteken måste skapa en gemensam policy och struktur, liknande det som skedde vid övergången till e-tidskrifter. Vi anser att KB har en viktig roll i detta arbete.

Vid läsning av äldre uppsatser och rapporter märks att det de senaste åren inte skett den utvecklingen som vore önskvärd. De problem biblioteken brottades med för några år sedan finns fortfarande kvar idag, t.ex. att marknaden inte motsvarar bibliotekens förväntningar.

4.1 Våra rekommendationer inför framtiden

- Institutionernas rutiner för kursplanehantering måste förbättras och implementeras fullt ut
- Biblioteket bör arbeta för att få till ett bättre samarbete med institutionerna vad gäller inköp i allmänhet och kurslitteratur i synnerhet
- Bibliotekets ledning bör lyfta fram kurslitteraturen tydligare i policyn för informationsförsörjning, verksamhetsplaner och i samband med budgetprocessen
- Biblioteket måste bli bättre på att marknadsföra sitt material och då särskilt e-böcker
- Biblioteket bör arbeta för att påverka avtalen med förlagen vad gäller e-böcker

- En översyn bör göras för att ta reda på hur studenterna använder kurslitteraturen i bibliotekets lokaler
- Biblioteket ska följa utvecklingen av Kursinfo för att se om det i framtiden kan användas bättre för våra syften

5. Källförteckning

Andreasson, Jessica (2005). *Elektroniska böcker på bibliotek: Bibliotekariers och användares syn på elektroniska böcker utifrån intervjuer och samtal*. Borås: Högskolan i Borås, Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap. (Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, nr 2005:6)

Bibliotekslag: SFS 1996:1596 (1996). Stockholm: Fritzes.

Holmedal, Hanna (2005). *Kurslitteraturhanteringen vid Lunds universitetsbibliotek*. Lund: Lunds universitet.

Högskolelag: SFS 1992:1434 (1992). Stockholm: Fritzes.

Kungliga Biblioteket & Svensk biblioteksörening (2011). *När kommer boomen? En kartläggning av e-boken i Sverige ur ett biblioteksperspektiv*. Tillgänglig: <http://www.kb.se/Dokument/Aktuellt/Eboksutredningen.pdf>

Mål och strategier för Högskolan i Borås - det kompletta professionslärosätet (2011). Borås: Högskolan i Borås.

Ny bibliotekslag (2012). Stockholm: Fritzes offentliga publikationer, Kulturdep., Regeringskansliet. (DS: departementsserien, 2012:13).

Organisations- och beslutsordning för utbildningsutskotten (2011). Borås: Högskolan i Borås.

Policy för informationsförsörjning (2010). Borås: Högskolan i Borås, Bibliotek & läranderesurser.

Rektors organisations- och beslutsordning (ROB) (2007). Borås: Högskolan i Borås.

Styrelsens organisations- och beslutsordning (SOB) (2007). Borås: Högskolan i Borås.

Verksamhetsplan 2010-2012 (2009). Borås: Högskolan i Borås, Bibliotek & läranderesurser.

Verksamhetsplan 2012-2014 (2011). Borås: Högskolan i Borås, Bibliotek & läranderesurser.

Vägledning för utformning av kursplan (2006). Borås: Högskolan i Borås.

Bilaga 1 – intervjufrågor till institutionssekreterarna

Finns det någon som är ansvarig på institutionen när det gäller att förmedla kurslistor till biblioteket?

Förmedlas samtidigt kurslistorna till Studentbokhandeln i Borås? (alt. någon annan bokhandel)

Läggs kurslistorna in i Kursinfo?

Vem gör det och när sker det i processen?

Hur får studenterna sedan reda på vilken kurslitteratur som gäller på kursen?

Bilaga 2 - intervjufrågor till studenterna

Tema: betydelse för studierna

Hur får du tag på kurslitteraturen? Köper du hellre än lånar eller tvärtom?

I de fall du köper kurslitteraturen, köper du då som regel nytt, begagnat etc. och var köper du kursböckerna om de är nya? Nätbokhandeln, studentbokhandeln etc.?

Köper du hellre än lånar eller tvärtom?

Tycker du att litteraturen på kurslistorna verkar relevant för kursen?

Är kurslistorna utformade på ett bra sätt tycker du? får ni några instruktioner från lärarna?

Har du tillgång till dina kurslistor i god tid före kursstarten?

Tema: den fysiska placeringen i biblioteket

Tycker du att biblioteket bör tillhandahålla kurslitteratur?

Tycker du att det ska finnas referensexemplar som ej får lånas hem i biblioteket? Är det bra att det finns utlåningsexemplar också? Fördelningen där emellan...

Tema: reglerna kring dem (lånetid, antal exemplar etc.)

Tycker du att biblioteket har tillräckligt med exemplar av din kurslitteratur?

Tycker du att 14 dagars lånetid på kursböcker är en rimlig lånetid?

Hur går du tillväga när du söker din kurslitteratur?

Tema: e-böcker

Känner du till att biblioteket har kurslitteratur i form av e-böcker?

Tycker du att det är bra att det finns e-böcker som kurslitteratur? Och hur tycker du att det är att läsa elektroniskt material? Hur tror du det kommer att se ut i framtiden?

Bilaga 3 - intervjufrågor till lärarna

Tycker du att biblioteket bör tillhandahålla kurslitteratur?

Förväntar du dig att studenterna köper den mesta kurslitteraturen?

Hur går du tillväga när du bestämmer kurslitteraturen för en kurs?

Finns det något som biblioteket kan göra för att underlätta för er när det gäller kurslitteratur?

Hur ser du på elektronisk kurslitteratur i form av e-böcker och e-tidskrifter?

Hur många tryckta exemplar tycker du är rimligt att ha av kursböckerna?

Vet du hur kurslistan distribueras till biblioteket?

Bilaga 4 - intervjufrågor till bibliotekarierna

Tycker du att biblioteket bör tillhandahålla kurslitteratur?

Upplever du att det är många frågor kring kurslitteratur?

Vad upplever ni att a) studenterna och b) lärarna har för uppfattning om e-böcker?

Hur ser du på elektronisk kurslitteratur i form av e-böcker och e-tidskrifter?

Hur många tryckta exemplar tycker du är rimligt att ha av kursböckerna? Är kursref bra?

Tycker du att 14 dagars lånetid på kursböcker är en rimlig lånetid?

Borde vi ha böter på kurslitteraturen så att den snabbare kommer tillbaka?